

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI EĞİTİM PROGRAMLARINA

YÖNELİK VARLIK DERGİSİNDE ÇIKAN YAZILAR

(1933-1960)*

Hilmi DEMİRAL**

Özet

Cumhuriyetin ilanından sonra Türk dili ve edebiyatı eğitim programlarında yapılan düzenlemeler, dönemin edebiyat çevrelerinde de değerlendirilmiş; gazete ve dergilerde değişik görüş ve önerilerde bulunulmuştur. Bu açıdan Varlık, 1933'ten bugüne aralıksız çıktığı için ve Nurullah Ataç, Orhan Veli, Cahit Sıtkı ve Sait Faik gibi dönemin önde gelen edebiyatçılarına sayfalarında yer verdiğinden, Cumhuriyetin ilanından bugüne, Türk dili ve edebiyatı eğitiminin içerik ve işleyişine yönelik değerlendirmeleri yansıtan önemli edebî kaynaklardandır.

Araştırma sonunda; 1933-1960 yılları arasında Varlık'ta yazıları çıkan yazarların Türk dili ve edebiyatı eğitim programlarında yapılan düzenlemelerle ilgili düşünceleri, olumlu veya olumsuz eleştirileri ortaya konacak; bu görüş ve önerilerin yeni Türk dili ve edebiyatı eğitim programlarına katkıları tartışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Varlık Dergisi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitim Programı, 1933-1960

Giriş

Ülkemiz, siyasî ve ekonomik alanlarda olduğu gibi, eğitim alanında da köklü değişiklikler içindedir. Millî Eğitim Bakanlığı da bu değişiklikler doğrultusunda 2005-2006 öğretim yılından itibaren, yeni öğrenme kuramlarını içeren orta öğretim eğitim programını pilot okullarda uygulamaya koymuştur. Türk dili ve edebiyatı eğitim programında yapılacak düzenlemelerle; yalnız bilgi aktarımına dayalı, ders kitabına endeksli, yaşam ve insan hammaddesinden yoksun ezberci eğitim anlayışından çıkılıp; yeni öğrenme-öğretme kuramları çerçevesinde sorgulanabilen ve bilginin yaşam boyu kullanılabildiği anlayışlar amaçlanmaktadır.

Millî eğitim programımızda, bugün olduğu gibi geçmişte de değişik düzenlemeler yapılmıştır. Cumhuriyet'in ilanından sonra Türk dili ve edebiyatı eğitim programında yapılan düzenlemeler, dönemin edebiyat çevrelerinde değerlendirilmiş; gazete ve dergilerde değişik

görüş ve önerilerde bulunulmuştur. Bu bağlamda, 1933'ten bugüne aralıksız çıkan ve Nurullah Ataç, Orhan Veli, Cahit Sıtkı, Sait Faik gibi döneminin önde gelen edebiyatçılarında sayfalarında yer veren Varlık, Türk dili ve edebiyatı eğitiminin içerik ve işleyişine yönelik değerlendirmeleri yansıtan önemli kaynaklardandır.

Araştırmada, Varlık'ın Türk dili ve edebiyatı eğitimiyle ilgili değerlendirmelerini almak için, derginin 1933-1959 yılları arasındaki ilk 500 sayısı tarihsel yöntemle incelenip, Türk dili ve edebiyatı programları ile ilgili bölümler fişlenmiştir. İlgili yazılar, içerik analizi yöntemiyle değerlendirilip yazarların düşünceleri özetlenerek Varlık dergisinin Türk dili ve edebiyatı eğitimiyle ilgili görüşleri ortaya konmuştur.

Araştırma sonunda; 1933-1960 yılları arasında Varlık'ta yazıları çıkan yazarların Türk dili ve edebiyatı eğitim programlarında yapılan düzenlemelerle ilgili düşünceleri, olumlu veya olumsuz eleştirileri ortaya konacak; bu görüş ve önerilerin yeni Türk dili ve edebiyatı eğitim programlarına katkıları tartışılacaktır.

1. 1923-1960 Dönemi Orta Öğretim Çalışmaları

Bireyin doğumuyla başlayıp hayatının her döneminde devam eden eğitim; okul öncesi, ilk ve orta öğretim gibi basamaklarla okul ortamına taşınır. Bu basamaklardan "orta öğretim, temel eğitime dayalı, en az üç yıllık öğretim veren genel, meslekî ve teknik öğretim kurumlarının tümünü kapsar." (Cicođlu, 1982, 131). Genel amacı ise; bütün öğrencilere orta öğretim seviyesinde asgari ortak bir genel kültür vermek suretiyle onlara kişi ve toplum sorunlarını tanımak, çözüm yolları aramak ve yurdun iktisadi kültürel kalkınmasına katkıda bulunmak bilincini ve gücünü kazandırmak; öğrencileri, çeşitli program ve okullarla ilgili, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda yüksek öğretime veya hayata ve iş alanlarına hazırlamaktır.

Türkiye'de eğitim ve öğretimin modernleşmesi Tanzimat'la başlamakla birlikte; gerçek anlamda modern eğitim-öğretim sistemine geçiş, Cumhuriyet döneminde mümkün olmuştur. Kurtuluş Savaşı kazanıldıktan sonra, ülkemizde yeni kültür oluşturma çalışmaları başlatılmış; Cumhuriyetin ilanıyla birlikte bu çalışmalar hız kazanmıştır. Atatürk Dönemi olarak adlandırılan 1923-1938 arasında, daha ziyade savaşın yıkımlarını onarmaya yönelik inkılâplar hayata geçirilirken; eğitimle ilgili atılımlar, ancak Harf İnkılâbı'ndan sonraya rastlamaktadır.

Cumhuriyet dönemi öğretim programların temel felsefesi, yeni yetiştirilecek nesillere Cumhuriyet rejimi ve bu rejimin fazilet ve nimetlerini benimsetmeyi gerçekleştirmek olmuştur. Bu programların, her şeyden önce, millî bir nitelik taşımaları dikkat çekmektedir. 1930'lu ve 1950'li yıllarda yapılan programlarda ise, daha çok dünyaya ve gelişmiş ülkelere açılma eğilimi ağırlık kazanmış; öğrencilere, eskiye göre daha fazla bilgi yükleme ve entelektüel insan yetiştirme düşüncesi ön planda tutulmuştur (MEB, 1990, s.32). 1923-1960 arasında orta öğretimle ilgili yapılan bu çalışmaları řu başlıklarda özetleyebiliriz: Orta Mektepler Talimatnamesi'nin çıkarılması (1923), Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun çıkarılması (1924), Lise ve Orta Mektep Talimatnamesi ile orta öğretimin amaçlarının ilk defa geniş olarak açıklanması

(1927), Harf İnkılâbı (1928), Millî Eğitim fiuraları (1939-1957 arasında altı kez), Lise ve Ortaokullar Talimatnamesi (1944) ve Ortaokul Müfredat Programı (1949) vb...

Cumhuriyet Dönemi eğitim programlarında Türk dili ve edebiyatı derslerinin ayrı bir önemi vardır. Kurulmaya çalışan yeni kültürde en önemli görev dil ve edebiyata düşmektedir. Bu düşünceden hareketle, öncelikle dil konusunda halka yeni bir anlayış kazandırılmaya çalışılmıştır. Ayrıca, yeni kültür oluşturma çalışmaları kapsamında divan edebiyatı yerine, özellikle genç edebiyatçıların temsil ettiği yeni edebiyatın gelişmesi desteklenmiştir. Bu iki temel tavır, özellikle 1950'li yıllara kadar, edebiyat çevrelerinde sürekli tartışılmıştır. Öz Türkçenin yaygınlaştırılmasını savunanlar yanında; dili doğal akışına bırakmak gerektiğini, dile yapılan müdahalelerin kültürün doğasına aykırı olduğunu benimseyenler de olmuştur. Benzer tartışmalar, edebiyat konusunda da söz konusudur. Eski edebiyatın görevini tamamladığı, dolayısıyla gençlere divan edebiyatını anlatmanın gereksiz olduğunu, gençleri yeni kültürü içeren eserlerle tanıştırmak gerektiğini düşünen edebiyat çevreleri yanında; divan edebiyatının da Türk kültürünün bir parçası olduğunu, edebiyata bir bütün olarak bakmak gerektiğini savunan edebiyatçılar da vardır. Dil ve edebiyatla ilgili bu tartışmalar şiir, roman, hikâye gibi edebi türlerde dolaylı olarak savunulmuş; Son Havadis, Tercüman, Varlık, Hayat, Hisar, Yeni Ufuklar gibi dönemin gazete ve dergi sayfalarına da yansımıştır.

2. Varlık Dergisinin Edebiyat Tarihimizdeki Yeri

19. yüzyılda yayımlanan Servet-i Fünûn, Fecr-i Âti, Genç Kalemler vb... gibi edebî dergiler, dönemlerindeki edebî anlayışlarının sembolüyen; 20. yüzyılda Hayat, Varlık, Hisar gibi dergiler, daha çok yerli ve yabancı edebiyatçıların eserlerini tanıtmaya görevi üstlenir. 15 Temmuz 1933'ten bugüne kadar sürekli çıkan Varlık dergisi, inkılâp döneminin edebiyattaki temsilciliğini üstlenmiş görünür. Derginin çıkış amacı, ilk sayısında: "*İnkılâplar doğrutusunda gerçek bir sanat ve edebiyat dergisi olmak ve memleket davasına hizmet etmek; inkılâp neslinin edebiyat alanında da var olduğunu kanıtlamak; Türk edebiyatına Batı'nın edebî şaheserlerini tanıtmak; dilin özleşme çalışmasında hükümetin aldığı kararları desteklemek; sayfalarında eski-yeni ayrımı yapmaksızın gerçek sanata yer vermek.*" şeklinde özetlenir (Varlık, 1933, s.1).

Varlık'ın sayfalarında dönemin pek çok önemli edebiyatçısını görmek mümkündür. Bunlardan en önemlileri, şiire Cumhuriyet öncesinde başlayıp da çalışmalarını bu dergide sürdüren Ahmet Hamdi, Necip Fazıl kuşağı; memleket şairleri olarak bilinen Bedri Rahmi Eyüboğlu, Ömer Bedrettin Uşaklı, Behçet Kemal Çağlar ve Ahmet Kutsi Tecer kuşağı; Yedi Meşalecilerden Sabri Esat, Cevdet Kudret ve Ziya Osman Saba'dır. Ayrıca bu grubun dışında ama aynı görüşte olan Ali Mümtaz Arolat, Ahmet Muhip ve Fazıl Hüsnü; edebiyata Varlık dergisiyle adım atan Behçet Necatigil, Oktay Rifat, Sabahattin Kudret, Oktay Akbal, Ceyhun Atuf, Talip Apaydın, Muhtar Körükçü, Orhan Hançerlioğlu, Tarık Dursun ve Muzaffer Uyguner'in de Varlık dergisinde yazı ve şiirleri yayınlanmıştır.

Varlık dergisinin Türk edebiyatı açısından önemi, 60. yıl seçkinde yer alan değerlendirmelerde de kendini göstermektedir. Bu yazılarda özetle; Varlık'ın Cumhuriyet sonrası gelişen yeni edebiyatı ve genç sanatçıları desteklediği, onların zevk ve sanat

anlayışlarını geliştiren bir edebî okul olduğu, bu yönleriyle edebiyat tarihimizde hak ettiği yeri alacağı vurgulanmaktadır. Ayrıca; edebiyatımızın eskiye göre daha canlı olmasına sağladığı katkı ve Türk dilinin girdiği keskin dönemde verdiği destek yanında, Yaşar Nabi Nayır'ın bu süreçteki önemi de belirtilir.

3. Türk Dili ve Edebiyatı Eğitim Programlarına Yönelik Varlık'ta Çıkan Yazılar

Varlık'ta, Türk dili ve edebiyatıyla ilgili çıkan yazıları üç ana başlıkta toplayabiliriz: Edebiyat derslerinde eski ve yeni edebiyat konularının hangi oranda verilmesi gerektiği, dergide en çok tartışılan konudur. Harf İnkılabı'ndan sonra Türkçenin sadeleştirilmesi çalışmaları konusunda okullarda ve aydınlar arasında nasıl bir tutum izlenmesi gerektiği tartışılan bir diğer konudur. Dergide ayrıca, yeni kültürün gelişmesi için dünya edebiyatından örneklerin dilimize çevrilmesi konusuyula ilgili yazılar da yer almaktadır.

3.1. Edebiyat Öğretimi ile İlgili Yazılar

Türk dili ve edebiyatı eğitim programlarına yönelik 1933-1959 yılları arasında Varlık'ta çıkan yazılar içinde, edebiyat öğretimiyle ilgili yazılar sayıca en çoktur. Edebiyat öğretiminde divan edebiyatı ile halk edebiyatlarından hangisinin ne oranda yer alacağı, en çok tartışılan konudur. Dergide ayrıca, gençlerin daha iyi bir edebiyat eğitimi almalarına yönelik topluma ve edebiyatçılara düşen görevler de yer almaktadır. Bu bölümde -doğrudan veya dolaylı olarak- Türk edebiyatı eğitimi ve öğretimiyle ilgili, Varlık'ta çıkan yazıların içeriği özetlenerek detaylar için dipnotlar verilmiştir.

Varlık, bir okuyucuya verdiği cevapta, Atatürk döneminde yapılan inkılaplarla, dil ve edebiyatımızda meydana gelen değişim karşısındaki tutumunu ortaya koyar. Harf İnkılabı'yla birlikte sona eren eski yazı öğretimi neticesinde eski edebiyata duyulan hayranlığın azalacağı, yeni nesillerin ister istemez batı edebiyatı ve kültürünü benimseyeceğini düşünen dergi, böylece edebiyat tekniğinde dünyanın diğer ülkeleriyle aramızdaki ayrılığın kısa zamanda ortadan kalktığını belirtir (Varlık, 1956, 7).

Cumhuriyet dönemine kadar ülkemizde kültür birliği olmadığı için Türk gencinin şark ve garp eğitimi arasında bocaladığını düşünen Hasan Ali Yücel'e göre, ülkemizde 15-20 binlik bir okuyucu kitlesi oluşturmadıkça dünya çapında edebiyatçıların yetiştirilmesi çok zordur (Yücel, 1936, 63). Yaşar Nabi'ye göre de toplumun en büyük sorunu, halkın okumaya ve edebi eserlere gösterdiği ilgisizliktir (Nayır, 1937, 226).

Edebiyat öğretimi sistemimizin aşırı düzeyde ansiklopedik bilgiler içerdiğine inanan Behçet Necatigil, edebiyatın gelişmesi için edebiyat öğretmenine gerekli serbestlik ve yetkinin verilmesini ister. Böylece edebiyat öğretmenlerinin öğrencilere edebiyat konusunda daha iyi rehberlik edeceklerini düşünen Necatigil, edebiyatımızın ve geleceğin genç edebiyatçılarının daha kolay gelişeceğini belirtir (Varlık, 1952, 6).

Tarık Güner, edebiyatımızın gelişmesi için sanatçının okuyucu tarafından teşvik edilmesi gerektiğini vurgular. Bunun için ilkokul sınırlarından başlayarak eğitimin her aşamasında, bireye kütüphane yapmak ve kitaba sahip olmak zevk ve alışkanlığını vermek gerektiğine inanır (Varlık, 1952, 10).

Ümran Nazif'e göre edebiyatımızın gelişmesi için yapılacak ilk iş, edebiyat derslerinin okutulma tarzının yeniden düzenlenmesidir. Toplumun kültür seviyesinin artırılması ve sanatçının korunması gerektiğini de düşünen Nazif, edebiyat derslerinin, okuyup ezberleyerek sınıf geçmekten ibaret bir ders olmaktan kurtarıldığı zaman, edebiyatımızın istenen düzeye geleceğine inanır (Varlık, 1952, 6).

Edebiyatımızın gelişmesi için geçmişle olan tüm bağları kesmek gerektiğini düşünen Nurullah Ataç, bunun için çocuklarımıza Yunanca, Latince gibi Batı dillerini öğretmemiz gerektiğini düşünür. Ataç'a göre Türk öğrencileri için gerekli edebiyat eğitiminin tek yolu budur (Varlık, 1952, 6).

Edebiyatın gelişmesi konusunu sanatçı ve toplum olmak üzere iki ana başlığa ayıran Sunullah Arısoy, topluma düşen görevler üzerinde durur. İlköğretimden başlayarak çocuklara kitap okuma sevgisini aşılacak gerektiğine düşünen Arısoy, okullardaki Türkçe ve edebiyat dersi programlarının en kısa zamanda değiştirilip sıkıcı ve bezdirici havasından kurtarılması gerektiğini belirtir ve orta öğretim programında yeni edebiyata geniş ölçüde yer verilmesi gerektiğine inanır (Varlık, 1952, 13).

"Batı'da edebiyat öğretiminin temeli, büyük edebiyatçıların eserleridir. Bu eserleri okuma ve çözümlenme hevesi uyandırmak için o ülkede konuşulan dildeki büyük eserler üzerinde kafa yormaya çalıştırılan çocuklar ve gençler. Bu da kafa yormaya değer eserlerin var olmasına bağlıdır şüphesiz. Edebiyat tarihi, edebi metinlerin anlaşılmasına yardımcı dokunacak bir bilgi dalıdır. Ama bizde, metinleri çiğneyerek baş sedire geçmiş durumdadır. Neden?" (Akay, 1956, 6).

Ülkemizde ezbere dayalı bir edebiyat öğretiminin uygulandığını belirten İhsan Akay, yukarıya alınan yazısında da görüldüğü gibi, edebiyat öğretiminin tek amacının düzgün yazı yazmak ve gramer öğrenmek olmadığını vurgular. Batı'da edebiyat öğretiminin gençlere hümanizmayı aşılacak amacı güttüğünü dile getiren Akay'a göre ülkemizde edebiyat öğretiminin asıl amacı, öğrencileri büyük eserlerle tanıştırmak onlardaki yazma zevkini canlandırmak olmalıdır.

Batı ülkelerinde 400 yıllık eserlerin bile hala kolay anlaşıldığına işaret eden İhsan Akay, ülkemizde Türkçenin durulması sorununun hala çözülemediğini, bu yüzden elli yıl önce yazılan eserleri bile anlamakta zorlanıldığını düşünür. Akay, çocuklara anladıkları dil üzerinden edebiyat zevki aşılayabilmek için üç kaynak gösterir: saz şairleri, çağdaşlar ve batılı yazarlardan alınan başarılı eserler. Yeni kuşaklar için ölmüş, fosilleşmiş bir edebiyatı zorla yaşatmağa çalışmanın fayda sağlamayacağını söyleyen yazar, yeni neslin divan şairlerine ısınmayacağını, bu yüzden onları edebiyat derslerinde halk edebiyatı ürünleriyle tanıştırmak gerektiğine inanır (Akay, 1956, 6).

“Nedir maksat, edebiyat öğretiminden? Bir hafta sonra unutulacak ezbere bilgilerle kafaları ezmek mi, büyük eserleri tanımak ve güzel yazmak hevesini uyandırmak mı? Edebiyat öğretimi Batı’daki istikametine kavuşmadıkça, barındırdığı insan kalabalığına kıyasla yazarı kıt ülkelerden biri kalmakta devam edip gideceğimizi bilelim.” (Akay, 1956, 6).

Varlık, Zihni Küçümen’in edebiyat öğretimiyle ilgili Yeditepe’de çıkan ve aşağıda da bir bölümü verilen yazısını önemli bularak sayfalarına alır. Liselerin edebiyat dersi programlarından şikâyet eden Küçümen, orta öğretime başlayan öğrencilerin -kronolojik sıraya göre- ilk önce eski edebiyat metinleriyle karşılaşmalarını yanlış bulur. Bu tutumun öğrencileri edebiyattan soğuttuğuna inanan yazar, eski edebiyatı incelemenin üniversitelerin ilgili bölümlerinin işi olduğunu düşünür ve edebiyatı gençlere sevdirmek için, onları yeni edebiyat eserleriyle tanıştırmak gerektiğini vurgular (Varlık, 1953, 22).

“Sonra neden Orhun Kitabeleri’nden başlayalım? Kronolojik sırayı bırakarak önce en canlı, cıvıl cıvıl, hayat kaynayan, burcu burcu insan kokan edebî metinlerimizle işe başlayalım. Öğretmen hür ve serbest olsun. İcap ederse günümüzün yazarlarından metinler üzerinde dursun. Tercümelere istifa ederek, ona Batı’nın kapısını açsın. Bir Balzac, Gogol, Dostoyevski veya Tolstoy’un dünyasına soksun, korkmasın bugünkü edebiyatın serâzâtlığından. Gide’le, Malraux ile, Duhamel’in kişileriyle konuşursun onları. Yani göstereceğin bir defa çocuğa ki, edebiyat, Keşf-üz-Zünun gibi ona garip gelen umacılarla dolu değildir. Sonra tarihi malumat kabilinden geçmiş devirlerde Türk edebiyatından bahsetsin. Eski metinlerimizle uğraşmak zaten liseler değil, Osmanlıca’yı, Orta Asya dillerini okumuş fakülteli mütehassıslara düşer.” (Varlık, 1953, 22).

Vasfi Mahir Kocatürk, edebiyat tarihimizin çok fazla malzemeye sahip olduğunu; ancak lise edebiyat derslerinde Türk edebiyatının tasnifi hususunda bir anlaşmazlık olduğunu düşünür. Bunun temel sebebinin Türk edebiyatının çok eski bir maziye sahip olduğunu düşünen Kocatürk, bu devirleri açıkladıktan sonra Türk edebiyatını üç büyük döneme ayırır. Bunlar, Türk tarihinin başlangıcından Türklerin İslamiyet’i kabulüne kadar geçen devri içine alan *Payen Türk edebiyatı*; Türklerin kitleler halinde İslamiyet’i kabul edişinden Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşuna kadar geçen dönemi içine alan *Müslüman Türk edebiyatı* ve Cumhuriyetin kuruluşundan sonraki dönemi kapsayan *Millî Türk edebiyatı*’dır (Kocatürk, 1938, 2).

Ercüment Ekrem de; Divan edebiyatı, Tanzimat’ta bu edebiyatın gelişmiş şekli, Namık Kemal-Recaizade ve Abdülhak Hamit’in yeniliğe doğru hamlesi, Edebiyat-ı Cedide, Fecr-i Ati ve bugünkü herc ü merc olmak üzere 6 döneme ayırır (Talu, 1935, 102).

Samipaşazade Sezai, Türk edebiyatını sınıflarken Divan edebiyatının göz ardı edilemeyeceğini düşünür. Fuzulî, Baki, Nabi gibi şairlerin edebiyatımızın temelini oluşturduğunu belirten yazar, ayrıca ders kitaplarındaki “*Tanzimat edebiyatı*” tabiri yerine “*fiinasi edebiyatı*” demenin daha uygun olacağını inanır (Sezai, 1935, 135).

Samipaşazade Sezai’nin eski edebiyat hakkındaki bu düşüncelerine karşın; Kazım Nami Duru, divan edebiyatının edebiyat derslerinden çıkarılması taraftarıdır. Bu edebiyatın baştanbaşa gayr-i samimî, uydurma ve dar bir edebiyat olduğunu düşünen Duru, daha güzel hayat ve tabiat şairleri varken, Nedim gibi çapkın bir şairin öğrencilere faydası olmayacağı düşüncesindedir (Duru, 1933, 68).

Varlık dergisi, Halit Fahri'nin Edebiyat Muallimleri Kongresi'nde, Meşrutiyet'ten sonra yapılan eğitim programındaki divan edebiyatının aynen kalması gerektiğini savunanlara karşı çıktığı yazısına sayfalarında yer verir. Divan edebiyatının Türk edebiyatının bir parçası olduğunu düşünen Ozansoy'a göre, en azından 10-11. sınıflarda bu dönemin kısa bir tarihçesinin yapılması yeterlidir (Ozansoy, 1933, 92).

Vasfi Mahir Kocatürk, yazısında eğitimde halk edebiyatı ile divan edebiyatının yerini tartışır. Halkı eğitmek ve okutmak için halk edebiyatı gibi kitle edebiyatına ihtiyacımız olduğuna değinen yazar, Divan edebiyatına da hakkını teslim eder. Ona göre Divan edebiyatının Avrupa edebiyatından üstün olması bir paradoks değil; basit bir sosyoloji meselesidir. Sanatın her alanında zirve konumda olan Osmanlı kültürünün edebiyatta da Avrupa'dan üstün olduğunu düşünen Kocatürk; Fuzuli, Baki, Nedim gibi divan şairlerinin Shakespeare, Courney gibi sanatçılardan üstün olduğunu vurgular. Vasfi Mahir'e göre, aristokrat bir edebiyat olan Divan edebiyatı -toplumu yetiştirecek gücü olmadığı için- ancak edebiyat bilimi alanında incelemelere kaynaklık edebilir; yoksa eğitim konusunda topluma herhangi bir katkısı olamaz (Kocatürk, 1936, 200).

Cemil Sena Ongun da Vasfi Mahir Kocatürk gibi, okullarda verilecek eğitim için, dil ve yerli duygular bakımından halk edebiyatından yararlanılması gerektiğine işaret eder. Aslında halk edebiyatını da aşan bir edebiyata ihtiyacımız olduğuna dikkat çeken yazara göre divan edebiyatı, ancak üniversitedeki uzmanların ilgi alanına girer; toplum içinse maziye hatırlatan bir müzedir (Ongun, 1936, 230).

Divan edebiyatının devrini tamamladığını kabul eden Cemal Sezgin, bu edebiyatı toplumca inkâr etmemizin yanlış olacağını düşünür. Lise öğrencileri için hazırlanan edebiyat kitaplarında yer alan bilgilerle divan edebiyatını öğrenmenin yetersiz olacağına inanan Sezgin, millî ve orijinal unsurları içermediğini söylediğimiz Divan edebiyatını anlatan derli toplu bir kaynak olmadığından yakınır (Sezgin, 1943, 421).

“Eskiden okullarımızda divan şiirinin tuttuğu yere saz şiirini geçirmek isteyenler oldu. Türk saz şiirinin çok güzel birkaç eseri vardır; onlar çocuklarımıza elbette okutulmalı, elbette öğretilmelidir. Eskiden Karacaoğlan gibi, Cevheri, Emrah gibi şairleri bilmek istememeleri, anlamamaları başışlanacak şey değildir. Ama şunu da söyleyelim ki, saz şiirimiz okullarda divan şiirinin yerini tutamaz; çok dardır, yüzyıllar arasında hemen hiç değişmeden sürüp gitmiştir, durgun bir sudur.” (Ataç, 1957, 8).

Nurullah Ataç, okullarımızda divan şiiri yerine saz şiiri geleneğini geçirmek isteyenlerin varlığından şikâyet eden bu yazısında, daha kültürlü bir nesil yetiştirmek için divan şairlerinden de yararlanılması gerektiğini düşünür. Türk aydınının yüzyıllar boyunca gazel, kaside gibi divan şiiri türüne ilgi duyduğunu, orta sınıfa ait olduğu söylenen saz şiirinin aslında okuma-yazma bilmeyen halk şairlerine bırakıldığını hatırlatır. Halk şairlerinin edebiyat eğitimi almadan yetiştiğini ve bu şekilde eser verdiklerini belirten Ataç, okuma-yazma bilmeden ortaya konan bu tarz eserlerin edebiyat eğitiminde kullanımında eksik bir yan olduğuna dikkat çeker. Çocuklarımıza sadece saz şiirini göstermenin edebiyat eğitimi açısından doğru olmadığını belirten yazara göre, asıl büyük geleneğimiz divan şiiridir (Ataç, 1957, 8).

3.2 Türk Dili Öğretimi ile İlgili Yazılar

Türk dili ve edebiyatı eğitim programlarıyla ilgili Varlık'ta çıkan yazılar içinde, Türk dili öğretimiyle ilgili yazılar da geniş yer tutmaktadır. Bu yazılarda, kültürel değişimlere paralel olarak Türk dilinin de bir değişim içinde olduğu vurgulanmaktadır. Özellikle eski-yeni dil tartışmalarının alevlendiği bir dönemi kapsayan yazılarda, öz Türkçe eğitim alanına da uygulanması gerektiği, dolayısıyla eğitim programlarının bu doğrultuda yeniden düzenlenmesi gerektiği düşünceleri ağır basmaktadır. Türk dili öğretimiyle ilgili bu yazıların içeriği özetlenerek, detaylarla ilgili dipnotlar verilmiştir.

Orhan Hançerlioğlu, Tanzimat'tan sonra Türk dilinin sadeleşmesi için yapılan çabalardan dördünü diğerlerinden ayırır ve bu adımları dil devriminin kilometre taşları olarak nitelendirir. Bunlar; fiemsettin Sami'nin Kamus-ı Türkî'yi hazırlarken ortaya attığı sadeleştirme düşünceleri, 1908'de kurulan Türk Derneği'nin dilimizi sadeleştirme çabaları, Ömer Seyfettin öncülüğünde Selanik'te çıkarılan Genç Kalemler dergisinin faaliyetleri ve Atatürk'ün Türk dilinin sadeleşmesi için Cumhuriyet'in ilanından sonra yaptıklarıdır (Hançerlioğlu, 1954, 8).

“Bir dil, o dilin kullanıldığı çevre içinde öğrenilirse, daha iyi öğreniliyor şüphesiz. Türkçeyi de biz Türkler, gramer bilgini de olsalar, yabancılardan daha iyi bileceğiz elbet. Ama yalnız kulaktan dolma elvermiyor, dil işinde. O dili iyi yazanları okumak da şart. Boyuna sözlük karıştırmak da gerekli... İşte, bizde düzgün yazı yazabilen aydın azlığının başlıca sebebi. Kitap yetersizliği yüzünden, yabancı dil bilmesi şart olan aydınımız Türkçe okumuyor çokluk. Türkçede okunmaya değer yazı yoktur kanısı, kafasına yer etmiştir. Sözlük karıştırmak zahmetine de katlanmaz...” (Akay, 1959, 7)

İlköğretim ve orta öğretimde dil öğrenimi konusuna değinen İhsan Akay'a göre, dil öğrenimi iki şekilde olur. Dili içinde büyüyerek öğrenmenin gramer kurallarını kavrayarak öğrenmeden daha doğru olduğunu belirten Akay, yazısının devamında Türkçe grameri üzerine en kapsamlı araştırmaları yapan J. Deny'nin bizden daha iyi Türkçe bilemeyeceğini hatırlatır. Yazar, Türk aydınının kendi dili üzerine yazılan yazıları okumadığını, sözlüğe bakma alışkanlığının da olmadığını düşünür ve düzgün yazı yazabilen aydın sayısının fazla olmayışını bu nedene bağlar (Akay, 1959, 7).

Yaşar Nabi, Batılılaşma çabaları içinde dil öğretiminin önemini vurgular. Divan edebiyatı dilinin suniliğinden şikâyet eden Nayır, geçmişe yönelik bir tespitte bulunur. Ona göre, eskiden Arapça-Farsça bilmeyen bir Türk çocuğu -zevk ve anlayışı ne kadar yüksek olursa olsun- dönemin edebî eserlerini anlamakta zorlanırdı (Nayır, 1938, 115).

Yaşar Nabi, bir başka yazısında da eski ilim terminolojisinin öz Türkçe anlayışa uygun olmadığına, orta öğretim ve üniversiteler arasında terim konusunda ikilik yaşandığına dikkat çeker. Hiçbir aydının eski terimleri tekrar kullanılmayı düşünmeyeceğine inanan Nayır -başta üniversiteler olmak üzere- ilköğretimle orta öğretimde yaşanan terim sorunu, Millî Eğitim Bakanlığı'nın halledeceğine inanır (Nayır, 1941, 23).

Muzaffer Reşit yeni harflerin kabulüyle birlikte, Millî Eğitim Bakanlığı'nın edebiyata daha önceleri verilmeyen değeri verdiğini belirtir. Harf İnkılâbı'ndan sonra edebiyat alanında durgunluk olacağını iddia edenlerin yanıldığına işaret eden yazar, bu dönemde yetişen Ziya Osman Saba, Ömer Bedrettin Uşaklı ve Ahmet Muhip Dranas gibi gençlerin edebiyatı daha ileriye götüreceğine inanır (Nayır, 1933:8).

Halil Vedat, öz Türkçe çalışmaları kapsamında edebiyat derslerinin okutulma sürecini iki başlıkta toplar. Bunlar; bugünkü kitaplarda dil değişiminin gerektirdiği değişiklikleri yaparak, onları öğrencilerin anlayacağı ve zevk alacağı bir hale getirmek ve Türkçe-edebiyat dersinde kullanılacak öz Türkçe eserleri beklemeden, program ve ders kitaplarını dil inkılâbına göre hazırlamaktır. Program ve kitap değişikliğini beklemenin zaman alacağını düşünen Vedat, ders kitaplarının halkın konuştuğu dille yazılmasını önerir (Vedat, 1935, 328).

1944 yılı itibariyle öz Türkçe çalışmalarında epeyce yol alındığını söyleyen Varlık dergisi, Türkçe ve edebiyat derslerinin bu süreçteki katkısına değinir. Dergi ayrıca, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından dünya edebiyatı örneklerinin Türkçeye tercüme edilmesinin de dil temizliği açısından büyük kazanç olduğunu belirtir (Varlık, 1944, 497).

Tahsin Yücel, dil devrimi ve öz Türkçecilik akımının er geç başarılı olacağına inananlardandır. Yazı dili ile konuşma dili arasındaki uçurumun gittikçe azaldığını düşünen Yücel'e göre dil devriminin amacı; kendi benliğinden uzaklaşan ve zenginliğinin farkına varamayan Türk dilini gerçek hüviyetine kavuşturmak ve anlaşılır hale sokmaktır (Yücel, 1956, 22).

1950'lerdeki edebiyatın hazırlık devresi içinde olduğunu belirten Ahmet Hamdi, dil alanında yapılan çalışmaların meyvesini vermeye başladığını düşünür. Tanpınar, yeni dil anlayışı doğrultusunda eğitim alan genç edebiyatçıların halkın konuştuğu dili kullanarak yeni bir dil ve duyuş hazırlığı içinde olduğunu belirtir (Varlık, 1951, 7).

Yaşar Nabi Nayır bir okuyucu sorusuna verdiği cevapta, Latin harflerinin kabul edilmesine rağmen kitapları eski harflerle basanları eleştirir. Bu konuda Millî Eğitim Bakanlığı'na da görevler düştüğüne inanan Nayır, dil devriminin ülke çapında yerleşmesi için, buna gerçekten inanmak gerektiğini ve üzerine gidildiğinde bu tür sorunların da aşılabileceğini düşünür (Varlık, 1959, 2).

3.3. Dünya Klâsiklerinin Tercümesi ile İlgili Yazılar

Varlık'ta edebî kültürün oluşması ve iyi bir Türk dili ve edebiyatı eğitimi için Batı klasiklerinin tercüme edilmesi gerektiğinden de bahsedilmiştir.

Yaşar Nabi, yeni kültürün olgunlaşması için Batı klasiklerinin çevrilmesi gerektiğini düşünür. Klasikleri okumadan gerçek aydın olunamayacağına inanan yazar, klasikleri çevirme işini Millî Eğitim Bakanlığı'nın başarıyla yapacağını belirtir (Nayır, 1933, 32). İyi bir kültürün oluşmasında Batı klasiklerinin okunması gerektiğine inanan Süreyya Sami'ye göre, klasikler mutlaka dilimize çevrilmelidir (Berkem, 1937, 213). Tahsin Yücel ise, tercüme çalışmalarının

sonuçları hakkında bilgiler verir. Millî Eğitim Bakanlığı'nın da yardımlarıyla bu alandaki düzensizliğin kalktığına işaret eden Yücel'e göre tercüme edebiyatımızın gelişmesi için gereklidir (Yücel, 1943, 442).

Sonuçlar ve Tartışmalar

1923-1960 dönemi, Cumhuriyetin ilanıyla birlikte, toplumsal ve ekonomik alanlar başta olmak üzere, eğitim alanında da köklü değişiklikleri içermektedir. Bu dönemde, eğitimin toplumun her kesimine ulaşması yönünde çalışmalar yapılmış; programların iyileştirilmesi ikinci planda kalmıştır.

1933-1960 yılları arasında Varlık dergisinde çıkan yazılarda; edebiyat öğretiminin yeniden planlanması gerektiği, orta öğretimde kronolojik bir sınıflamayla yapılan öğretimin gençleri edebiyattan soğuttuğu belirtilir. Bu yazılarda, Divan edebiyatının reddedilmediği; ancak okullarda bu edebiyatın yoğun bir şekilde öğrencilere aktarılmaya çalışılmasının gereksiz olduğu belirtilerek; Türk edebiyatına ilgi duyan ve yeni ürünler ortaya koyan kuşaklar yetiştirmek için, orta öğretim öğrencilerini ilgi ve ihtiyaçlarına hitap eden eserlerle tanıştırmak gerektiği vurgulanmaktadır.

Derginin dil öğretimiyle ilgili yazıları da, o dönem edebiyatçılarının Türk diline bakışını ortaya koymaktadır. Edebiyatçıları arasında dil öğretimiyle ilgili farklı görüşler olmakla birlikte, genelde Öz Türkçe üzerine düşünceler yoğun olarak hissedilmektedir. Türkçenin evrensel bir dil hâline gelmesi için, ilköğretim ve orta öğretim öğrencilerinin öz Türkçeye sahip çıkmaları istenmekte; eğitim politikamızın bu yönde yeniden düzenlenmesi önerilmektedir. Bununla birlikte, Türkçenin tarihsel bir bütünlük içinde düşünülmesi gerektiğini düşünenler, öğrenciler üzerinde bu şekilde bir zorlamanın dile zarar vereceğini, Arapça ve Farsça kökenli birçok kelimenin artık Türkçeye yerleştiğini ve bunları Türkçe kabul etmek gerektiğini savunurlar.

Varlık, yeni kültür oluşturma çalışmalarında, her zaman inkılâpları destekleyen bir tavır içinde görülmektedir. Gerek edebiyat, gerekse dil konusunda eskiye dönmeyen gereksiz olduğunu düşünen dergi yazarları, derslerde yeni edebiyatın ve öz Türkçenin yaygınlaştırılması gerektiğine inanır ve bu yönde çalışan sanatçıları desteklerler.

Tarihsel perspektifte yapılan bu incelemede de görüldüğü gibi, Türk dili ve edebiyatı eğitimiyle ilgili tartışmalar, yıllardır devam etmektedir. Bu tartışmalarda, yapılan edebiyat eğitiminin sorunlarını gözlemek mümkündür. Varlık dergisi yazarları tarafından bu sorunlara getirilen çözümler, büyük oranda yeni edebiyata ve öz Türkçe kullanımına dayalı çözümlerdir. Türk dili ve edebiyatı eğitiminin hayattan kopuk olmaması gerektiği yönündeki eleştiriler, günümüzde de hemen bütün çevrelerden destek görmektedir. Buna karşın, edebiyat eğitiminde eski-yeni eser kullanımının dengesi konusu, bugün de tartışılmaktadır.

Bu anlamda, hazırlanacak yeni Türk dili ve edebiyatı programlarında bu tartışma ve önerilerin göz önünde bulundurulması; edebiyat eğitiminin -edebiyat tarihçiliği eğitiminin ötesinde- öğrencilerimizin yaşamlarına yön vermede kullanacakları temel bir yeterlilik eğitimi

şeklinde ve kültürel birikimden faydalanmayı temel alan bir anlayışla düzenlemesi gerektiği önerilebilir.

Kaynakça

- AKAY, İhsan (1956). "*Edebiyat Öğretimi*", **Varlık**, Ekim 1956, S.439, s.6
- AKAY, İhsan (1959). "*Dil Sevgisi*", **Varlık**, Mart 1959, S.497, s.7
- ATAÇ, Nurullah (1957). "*Bizim Edebiyatımız*", **Varlık**, Eylül 1957, S.462, s.8
- BERKEM, S. Sami (1937). "*Turgeniev'in Bir Eseri ve Tercüme*", **Varlık**, 1937, S.88, s.243
- CAVKAYTAR, Serap (2001). **Varlık'ın İlk 150 Sayısındaki Edebiyat Yazılarının Sınıflandırılması**, Osmangazi Ün. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.
- DEMİRAL, Hilmi (2003). **Varlık Dergisinin 400-500 Sayılarının Edebi Yönünden İncelenmesi**, Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.
- DURU, Kazım Nâmi (1933). "*Halit Fahri'ye Diyeceklerim*", **Varlık**, Eylül 1933, S.5, s.68
- EDİBOĞLU, Baki Süha (1968). "*Bizim Kuşak*", **İstanbul**, 1968, s.76
- HANÇERLİOĞLU, Orhan (1954). "*Türk Dili ve Baydur*", **Varlık**, Ağustos 1954, S.409, s.8
- KEFELİ, Emel (2000). **Karşılaştırmalı Edebiyat İncelemeleri**, Kitabevi Kitabevi, İst.
- KOCATÜRK, Vasfi Mahir (1933). "*Türk Edebiyatı Nasıl Tasnif Edilmeli*", **Varlık**, Ağustos 1933, S.2, s.18
- KOCATÜRK, V. Mahir (1936). "*Divan Edebiyatı Halk Edebiyatı*", **Varlık**, 1936, S.61, s.200
- KONGAR, Emre (1991). "*Varlık Üzerine Kişisel ve Toplumsal Bir Değerlendirme*", **Varlık**, Ocak 1991, S.1000, s.11
- NAYIR, M. Reşit (1933). "*On Yılda Güzel Sanatlarımız*", **Varlık**, Ekim 1933, S.8, s.123
- NAYIR, Yaşar Nabi (1933). "*Klasiklerin Tercümesi*", **Varlık**, Ağustos 1933, S.2, s.32

- NAYIR, Y. Nabi (1937). “Edebiyatımızın Bugünkü Meseleleri”, **Varlık**, fiuba 1937, S.87, s.225
- NAYIR, Y. Nabi (1938). “Cumh. 15 Yılında Edebiyatımız”, **Varlık**, 1938, S.128, s.115
- NAYIR, Yaşar Nabi (1941). “Dil Üzerindeki Çalışmalar”, **Varlık**, 1941, S.193, s.23
- OZANSOY, Halit Fahri (1933). “Kazım Nami Bey Biraz İnsaf”, **Varlık**, Eki. 1933, S.6, s.92
- ÖZDEMİR, Emin (1991). “Varlık ve Dil Devrimimiz”, **Varlık**, Ocak 1991, S.1000, s.29
- SALTIK, Olcay (2000). **Varlık Dergisinin 301-400 Sayılarının Edebi Yönden İncelenmesi**, Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.
- SAZYEK, Hakan (1999). **Cumh. Dönemi Türk fiirinde Garip Hareketi**, İş Bankası, Ank
- SEZGİN, Cemal (1943). “Divan Edebiyatına Dair”, **Varlık**, 1943, S.237, s.421
- TEKE, Ahmet (2000). **Varlık Dergisinin 151-300 Sayılarının Edebi Yönden İncelenmesi**, Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.
- VARLIK (1933). “Varlık Ne İçin Çıkıyor”, **Varlık**, Temmuz 1933, S.1, s.1
- VARLIK (1935). “B. Ercüment Ekrem ile Bir Konuşma”, **Varlık**, Ekim 1935, S.55, s.102
- VARLIK (1935). “Samipaşazade Sezai ile Bir Konuşma”, **Varlık**, Ocak 1935, S.57, s.135
- VARLIK (1936). “Cemil Sena ile Bir Konuşma”, **Varlık**, fiubat 1936, S.63, s.230
- VARLIK (1951). “Ahmet Hamdi Tanpınar Anlatıyor”, **Varlık**, Aralık 1951, S.377, s.7
- VARLIK (1951). “Behçet Necatigil ile Bir Konuşma”, **Varlık**, Ağustos 1951, S.373, s.6
- VARLIK (1952). “M. Sunullah Arısoy ile Bir Konuşma”, **Varlık**, Eylül 1952, S.398, s.13
- VARLIK (1952). “Nurullah Ataç ile Konuştum”, **Varlık**, Ağustos 1952, S.385, s.6
- VARLIK (1952). “Tarık Güner ile Bir Konuşma”, **Varlık**, Nisan 1952, S.381, s.10
- VARLIK (1952). “Ümran Nazif ile Bir Konuşma”, **Varlık**, Mayıs 1952, S.382, s.6
- VARLIK (1953). “Liselerde Edebiyat”, **Varlık**, Kasım 1953, S.400, s.22
- VARLIK (1956). “Atatürk Devrimlerinin Edebiyata Etkisi”, **Varlık**, Tem. 1956, S.433, s.7
- VARLIK (1959). “Ya Harf Devrimimiz”, **Varlık**, fiubat 1959, S.495, s.2

VARLIK (1959). **Varlık Dergisinin 60. Yıl Seçkisi**, Varlık Yayınları, İstanbul.

VEDAT, Halil (1935). “*Edebiyat Dersleri Hakkında*”, **Varlık**, fiubat 1935, S.39, s.230

YÜCEL, Hasan Ali (1936). “*Mektepten Memlekete*”, **Varlık**, fiubat 1936, S.63, s.225

YÜCEL, Tahsin (1943). “*Edebiyat Anketine Cevap*”, **Varlık**, 1943, S..., s.442

YÜCEL, Tahsin (1956). “*Öz Türkçe*”, **Varlık**, Ağustos 1956, S.436, s.22

**ARTICLES CONCERNING TURKISH LANGUAGE AND
LITERATURE EDUCATION PROGRAMS IN VARLIK
JOURNAL (1933-1960)***

Hilmi DEMİRAL*

Abstract

After the foundation of Turkish Republic changes in the Turkish language and literature education program were evaluated by the literature authorities; different views and suggestions were taken place in the newspapers and periodicals in those days. From this point of view Varlık is one of the important resources from the foundation of Republic to nowadays that reflects evaluations for the content and elaboration of Turkish language and literature teaching because it has been

published regularly from 1933 to nowadays and has given place to lieder literature writers of those days such as Nurullah Ataç, Orhan Veli, Cahit Sıtkı, Sait Faik.

In the end of research, reflections of Varlık writers about changes in the Turkish language and literature education program and positive or negative criticisms between 1933-1960 years will be brought up, the usefulness to Turkish language and literature education program of the views and suggestions that are made will be discussed.

Key Words: Varlık Journal, Turkish Language and Literature Education Program, 1933-1960

* Yüksek lisans tezinden üretilen bu makale; 30 Haziran 2005'te düzenlenen V. Uluslararası Dil Yazın Deyişbilim Sempozyumu'nda, "*Cumhuriyetin İlanından 1960'a Kadar Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Eğitim Programındaki Düzenlemelerin Varlık Dergisi'ne Yansımaları*" başlığıyla bildiri olarak sunulmuştur.

** Arş.Gör.; Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitim Bölümü.